

Tetovált szövegek Magyarországon

Bodrogi Tibor tanár úr emlékének

I. Nyelvünkben a bördíszító eljárásoknak gazdag terminológiája alakult ki. A *tetoválás*, *tatuálás*, *tetu* szót az angol nyelvből vettük át. A szó James Cook kapitány első óceániai útjáról (1768–1771.) írt beszámolója nyomán terjedt el világszerte. Tahiti szigetén 1769-ben figyelte meg a tetoválás szokását. Ez a polinéz nyelvben *tatau*-nak hangzott. A szó föltehetően hangutánzó eredetű: a *tat-tat-tat* a tetoválási eljárás apró ütéseire emlé-

¹ Közleményem már ki volt szedve, amikor megismerkedtem PALOVICS LAJOS történetész–múzeológus „Torbágy és Törökbálint. (Adatok és szempontok Buda környékének középkori településtörténetéhez)” című előadásának szövegével (A Dunántúl településtörténete [XI–XIX. század]. A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi és Pécsi Bizottságainak VI. konferenciája. Veszprém 1984. április 16–17. Veszprém, 1986. 71–8). Jólesően vettem tudomásul, hogy PALOVICS nézetei mind a *Torbágy* név eredetéről vallott újabb felfogással (MNy. LXXXII, 450–3), mind pedig a *Törökbálint* név keletkezésmódjáról most kifejtett vélekedéssel jórészt megegyeznek, sőt némelykor teljesen egybevágnak.

kezet (PASTINSZKY ISTVÁN, A tetoválás: Természettudományi Közöny I [LXXXVIII], 268–74). Az angol nyelvben Cook nyomán honosodott meg először *tatow*, a XIX. század elejétől *tattoo* alakban (BODROGI TIBOR, A tetoválás etnológiája: Forrás XIX/3, 111). ORSZÁGH LÁSZLÓ a tetoválásra az első magyar nyelvi adatot 1796-ból, Benkő Ferenc nagyenyedi tanártól idézi: *totue*. Horváth Zsigmond csengei evangélikus lelkész amerikai „esmertetésében”, 1813-ban ültette át magyarra a szót *tátoviroz* alakban (Tetovál: Nyr. XCIV, 474–7). A *tetovál* alak első ízben Bródy Sándornál fordul elő 1886-ban (TESZ. III, 911). A *tetoviroz*: *tetovál* alakpárra vonatkozóan SIMONYI ZSIGMOND is elmondja véleményét (Nyr. XXXIII, 140).

A magyar terminológia kialakulásában ugyancsak a már emlegetett Horváth Zsigmondnak vannak jelentős érdemei. 1810-ben fordította le Cook tahiti hajónaplóját, s egyszerűsített magyar kifejezéseket is talált. A bennszülöttek testüket „kidörgölhetetlenképpen *befestik*”, *kipettegetik*, *megíratják* feketére, *megbillyegzik* (ORSZÁGH: i. h. 475). Más szerzőknél 1816-ban *pontozás*-ról, *meqbökődés*-ről esik szó; 1831-ben Zádor Elek geográfiai könyvében „testen béedzett cifraságokról” tesz említést (i. h. 474–7).

A Magyar Nyelvőr első évfolyamában, 1872-ben felhívást tett közzé sokféle „jelenkori” nyelvi jelenség megfigyelésére, köztük a tetoválásra is: „Van-e külön elnevezés arra, a népnél, s ha van, miként mondják, midőn különösen ifjú legények nagyobb részt kedvesük nevét, de más jegyeket, alakokat is karjokra írnak, rajzolnak, vagy tüskével, tűvel beszurdalnak?” (Nyr. I, 149.) Az első válasz nem várat sokáig magára. Benne találhatjuk a *tetoválás* szó legkorábbi magyar nyelvjárási megfelelőit: „Kiszolgált katonák (kik között némelyek karján azon évszám van felírva a melyben szolgálatukat végezték) vagy kocsisok karján látható. A kitől kérdeztem (visontai lakos) azt mondta: hogy náluk majdnem minden legénynek van. Nevei *kiverett*, *tüdzött*, *cifrázott* vagy gyakran azon alakról nevezik el, a melyet mutat p. o. *szíves*” (Nyr. I, 247).

Csoportnyelvi, nyelvjárási adatok vannak a mai tetoválásokra is. GUNDA BÉLA adatközlése szerint a ráckeresztúri legények a tetoválásra használják a *kiverés*, *kiszurkálás* szót (igés alakban: *kiverik*, *kiszurkálják*), a debreceni cigányoknál pedig a zöngésedett és hangzócsérés *detomálás* szót is följegyezte (ORSZÁGH: i. h. 477). A *kiverés*, *kiszurkálás* elnevezések csoportnyelvi szinten (például: intézetiek) ma is élnek. Elsősorban a bűnözők szubkultúrájában használják a játékos szóképzéssel keletkezett *tetko* szót. Sőt a *Tetko* lehet ragadványnev, gúnynev is — például a nevelőintézetekben így hívják a „tetoválóművészt”.

A mai magyar nyelvben általában a *tetoválás* szót használjuk. Tudományos, elsősorban orvosi, bőrgyógyászati szakszövegekben találkozhatunk a *tetováció*, *tatuáció* kifejezéssel. Ritkábban használják a *bőrdísz*, *bőrrajz* elnevezést.

2. A tetoválásról szóló nemzetközi szakirodalom meglehetősen gazdag. A tetoválás sok évszázados európai meglétéről tudósít OTTÓ LAUFFER (Über die Geschichte und den heutigen volkstümlichen Gebrauch der Tätowierung in Deutschland: Wörter und Sachen VI, 1–14). A Bosznia-Hercegovina táján a katolikus lakosságnál is megfigyelhető tetoválás a legrégebbe közé tartozhatik Európában (CIRO TRUHELKA, Die Tätowierung bei den Katholiken Bosniens und der Herzegovina: Wissenschaftlichen Mitteilungen aus Bosnien und Herzegovina IV, 493–508). A századfordulón megszülettek az első össze-

foglalók a tetoválásról (WILHELM JOEST, Tätowieren, Narbenzeichen und Körperbemalen. Ein Beitrag zur vergleichenden Ethnologie. Berlin, 1887.; PAUL CATTANI, Das Tatauieren. Basel, 1922.; ERHARD RIECKE, Das Tatauierungswesen im heutigen Europa. Jena, 1925.). Nemrégiben újra napvilágot látott két nagyszabású, fényképekkel bőven illusztrált összefoglaló (RONALD SCOTT-CHRISTOPHER GOTCH, Skin Deep. The Mystery of Tatting. London, 1974. Ism.: BODROGI TIBOR: Ethn. LXXXVIII, 508—9; STEPHAN OETTERMANN, Zeichen auf der Haut: die Geschichte der Tätowierung in Europa. Frankfurt/Main, 1979.).

A világ minden táján megfigyelhető tetoválási szokások leírásából tevékenyen kivették részüket a magyar kutatók is. ÉDER XAVÉR FERENC a perui indián törzseknél figyelte meg ezt a szokást (Messzi népek magyar kutatói I—II. Szerk.: BODROGI TIBOR. Bp., 1978. 105). Dél-Afrikából korai híradással szolgál MAGYAR LÁSZLÓ (i. m. 297). A vogulok testdíszítő szokását MUNKÁCSI BERNÁT is megörökítette (Vogul népköltési gyűjtemény. Bp., 1896. IV/1, 117—8). Legutóbb az első nagyszabású tudományos magyarországi tetoválásvizsgálat eredményeit a kecskeméti Forrás című folyóirat különszáma foglalta össze. Benne jelent meg BODROGI TIBOR terjedelmes áttekintése a tetoválás etnológiájáról (Forrás XIX/3, 110—42).

3. A tetoválás természetesen nemcsak terminológiájával kelthet nyelvészeti érdeklődést. A tetovált motívumok többsége jel. A jelek jelentéssel bírnak, jelszótárba rendezhetők. KOVÁCS ÁKOS legutóbb összeállította a magyar tetoválásmotívumok ábrakatalógusát, amelyben 245 gyakran ismétlődő rajz kapott helyet (Forrás XIX/3, 19—25). Ugyancsak nyelvészeti figyelmet érdemelnek a szöveges tetoválások.

Szöveges tetoválásokkal — bőrön levő tetovált feliratokkal — a modern társadalmunkban találkozunk. Nyilvánvalóan a természeti népeknél régen ilyen nem fordulhatott elő. Manapság azonban a tetovált szöveg a leggyakoribb tetoválás Amerikában, Európában, s így Magyarországon is. A tetoválás-szövegek önálló vizsgálatára még kevés figyelmet fordítottak. Ez a terület elsősorban az etnológusoké, etnográfusoké, antropológusoké, szociológusoké, pszichológusoké és művészettörténészeké volt. Az első magyarországi tetováláskutatás keretében azonban indokoltnak éreztük a tetoválás-szövegek nyelvészeti vizsgálatát is — a szociális beállítottságú nyelvészet, a szociolingvisztika szemszögéből. Így meg is született az első magyar nyelvű összefoglaló (BALÁZS GÉZA, „Titok a neved, Suha János . . .” [Magyarországi tetovált feliratok] Forrás XIX/3, 35—52). A tetovált feliratokat a gazdag szakirodalomban csak egyetlen szerző, LACASSAGNE tekintette különálló csoportnak, a többi általában az ábrákkal együtt tárgyalta (idézi: HENRI MARTIN DE LASSALLE—MICHEL BOUSSAT, La tatuage: Revue des corps de santé VI, 843—55).

4. A tetoválás (akárcsak rokon műfajai, a felirat, firkálás) egyszersmind tekinthető kommunikációs módnak és folklór kisműfajnak (frazeológiai egységnek). Kommunikációs mód, hiszen pillanatnyi üzeneteket lehet általa hosszú időn keresztül a világ számára közvetíteni. A tetovált szöveg felfogható firkálásnak (nemzetközi terminussal: *graffiti*-nak) és felirattal (*Inskrift*) egyaránt, csak hogy ebben az esetben a „közzszemlére kitett tárgy” nem házfal, aluljáró stb., hanem maga az emberi test. A tetoválások kommunikációs funkciójukat akkor teljesítik igazán, ha fedetlen test-

részeken található (pl. alkar, kézfej, ujjak, arc, nyak). Kommunikációs értékük tavasztól ősziig nő, hiszen ekkor a kihajtott ingviselet jobban láttatni engedi őket. Ilyenkor előtűnnek a melltetoválások, a strandon pedig szinte az egész testfelület közszemlére van kitéve. A kommunikációs üzenet „megbánása” vezethet oda, hogy a tetováltak nem mernek kimenni a strandra, illetve ahhoz, hogy el akarják tüntettetni tetoválásukat.

A tetovált feliratok a feliratokkal és firkálásokkal együtt szoros viszonyban vannak a szólásokkal. Hiszen a szólások is tartósságra törekszenek, amely a feliratok, firkálások esetében hangsúlyozottabbá válik, a tetoválások esetében pedig az „örök életre” való megörökítés motivációjával találkozunk. A felirat és a tetovált szöveg rokonságára figyelmeztetnek azok a tetoválások, amelyek hivatalos feliratok szövegét másolják át a bőrre. Ilyen például a temető felirat (a szöveg után zárójelben a tetovált személy születési évszámát közlöm): *Feltámadunk* (1943). Sírfelíratra emlékeztetnek a következők: *Ónodi Miklós, született 1958* (1958), *Itt nyugszik apám* (1943). Giccs tárgyak, bővlik, tömegcikk jellegzetes feliratszövege: *Emlék Bugacról* (1931). Tréfásan hat az emberi háton a teherautók hátuljára írt felirat: *Vigyázz, légfék!* (1957).

A szöveges tetoválások az élő bőrre készülnek. Ha alkotója és „hordozója” megegyezik, öntetoválásról beszélünk. Öntetoválással rendszerint a bal kéz és a lábak feliratait, ábráit lehet elkészíteni.

A tetoválás kiváltó okaira számos szerző, tanulmány mutat rá. A legfontosabb: valami pillanatnyilag lényegeset a múlt idő ellenében megörökíteni. A jelhagyás ösztöne munkál már a gyermek első rajzaiban, s valószínűleg ez a házakat elcsúfító firkálások kezdeti kiváltó oka is. A megörökítés és hagyományrögzítés a folklór tényezője.

Könnyű kideríteni, hogy a tetovált szövegek általában szóbeli előzményre mennek vissza. Ékes bizonyítéka a rendszerint kezdetleges, elsőként történő szöveglejegyzés. A firkált és tetovált szövegekben gyakran megjelenik az eredeti üzenetnek fonetikai variánsai. Így lesz a szövegromlás eredményeként a *lánctól láng, a két szóból hét* (vö. HOPPÁL MIHÁLY, Szent Antal-lánc, avagy a szerencse láncalevele: *Világosság* XXV, 769–76). A leírt szövegek esetében fontosnak tartom a lejegyzési vagy helyesírási variáns terminus bevezetését is. Az *Isten álld meg a magyart* tetoválás-szöveg nyilvánvalóan mást jelent, mint az eredeti Kölcssey-sor – a helyes és a helytelen írásforma azonban a tetováló és a tetovált számára ugyanaz, hiszen nyilvánvalóan nem tréfálkozni akartak a magyar Himnusz első sorával. Egyszerűen csak nem kellően ismerték a magyar helyesírást.

A tetovált szövegek javarészen nemzetközileg is ismert formulák. Ebben úgy látszik, hogy nincs nyelvi akadály: nemcsak az ábrák, hanem a szövegek is ismétlődnek Amerikától Ázsiáig. Az aszódi „javcsis keresztről” úgy tartják viselői, hogy ez az egykori intézeti fiúk különleges, egyéni jele. De ugyanezt a motívumot (három vízszintes vonallal megjelölt kereszt) Tökölön és Kalocsán is ismerik, sőt Kaliforniától Angliáig „pachuco” néven mindenütt elterjedt (vö. Kovács Ákos, A [test]művészet örök, avagy: bevezetjük a tetoválást. Forrás XIX, 16). Szimbólum értékűek a teknősbékák (a hosszú élet jelképe), a pillangók (a szabadságvágy kifejezése), a pálmafák (a napfény, a meleg, a függetlenség iránti vágy megfogalmazása) stb. Egyelőre nem rendelkezünk nemzetközi tetoválási szótárral, így az ábra- és szöveg-egyezéseket egyelőre nem lehet egzakt módon kimutatni. Ám a szakirodalom-

ban sorra-másra találkozunk olyan szövegekkel, amelyek a magyar anyagban is megvannak. DE LASSALE szövegei között például: *Halál a zsarukra, Csavargók szentje, Egyedül a cellámban, Óvakodj a haverjaidtól!* Nemzetközileg elterjedt a szülőknek való emlékéllítés, fogadalom, pl. *Anyámnak, Apámnak*. (Az *Apámnak* típusú szövegek általában ritkábbak!) A szerelmi témák is rendszerint nemzetközileg elterjedt formulákban jelennek meg: *Örökké a tiéd, Talpig hűségben, Hűség a halálig, A szerelem mindent legyőz*. PAUL CATTANI szövegei között szerepel a közismert bosszúállási formula: *Esküszöm, bosszút állok*. Ugyancsak itt található a búcsújáróhelyek némelyikén elterjedt tetoválási szokás leírása, valamint nevezetes formulája: *Mária, segíts! Prostitáltak combján gyakran fordul elő a következő szöveg: *Bejártak csak férfiaknak*.*

Természetesen a nemzetközi és lokális formulák a folklór törvényszerűségeinek megfelelően variánsokban élnek. A valódi folklór variánsok mellett lejegyzési (fonetikai, helyesírási) változatok egyaránt vannak. Gyakran találni félbemaradt szöveget. Az egyik adatközlő (talán inkább: „adatviselő”) hasán csak egy *É* betű volt olvasható. Egy másikon az *Éh* feliratot találták. Mindkettő félbehagyott tetoválásnak tekinthető az e testtájékon gyakori *Éhes* forma helyett.

Akadnak fordított tetoválások is. Nyilvánvaló, hogy a tetoválásszövegeknek követnie kell a balról-jobbra történő elfogadott írásmódot, hogy dekódolhatók legyenek. Tréfából keletkeztetett az egyik fordított, palindrom szöveg: *Ógravascgáliv = 'Világcsavargó'* (1944).

A szöveges tetoválások fontos jellemzője a táviratiság, a redundancia kerülése. Ennek azért van a tetovált szövegek esetében különleges jelentősége, mert minden „megtakarított” szó, betű, írásjel egyúttal fájdalommegtakarítást is eredményez. Távirat-ihletettségu a következő szöveg: *Margit, imád Lajos* (1944). Ellenpélda is akad. Tradicionális, közismert szövegek esetében nem csonkítható a közlő funkció, a teljes szöveg a bőrre kerül: *Hát, ő legyen csak boldog a földön, / míg én itt az éveket töltöm* (1940). A szöveges tetoválások talán a leghűbb tükröi a korszaknak (legalábbis az ábrákkal szemben). Egy-egy korszak, évtized, jelenség jól megragadható a következő tetovált szövegekben: *Hajrá Kinizsi, Maszek, Camping, Metró, Téli olimpia Innsbruck, Menő Manó, GYIVI* stb.

A tetovált szövegek által tükrözött világkép mítikus szervezettségét mutatják a tudományos vizsgálattal elkülöníthető ellentétpárok, bináris oppozíciók. Nemcsak a hiedelmekben, varázsmesékben vagy a már említett láncelevekben, hanem ebben a sajátos folklór jellegű műfajban is bemutathatók a bináris jellegű szemantikai oppozíciók. A szövegeknek egy lehetséges csoportosítása a következő:

I.

Jobb (kéz- vagy lábfelirat)
Lábam feléd visz
Imádom a nőket
Szeretlek, anyám
Kaland az élet, mégis oly
szép, Mária
Szerelmes (felirat a szíven)
Hazám

II.

Bal (kéz- vagy lábfelirat)
Fáradt
Gyűlölöm a nőket
Útállak, anyám
Bűn az élet, mert szenvedek
Zárva (felirat a szíven)
Oly távol vagy, hazám

A tetovált szövegek jórészt nevek: keresztnevek, becenevek, gúnynevek, álnévek. A másik jelentősebb névcsoport a helyneveké. A helynevek ugyancsak csoportosíthatók a fenti rendszer szerinti bináris oppozícióba:

I.	II.
<i>Hawaii</i>	<i>Korzika</i>
<i>Rózsadomb</i>	<i>Angyalföld, Kőbánya, Miskolc</i>

Ellentétben alapul számos firkálásformula:

I.	II.
	<i>Halál vagy szerencse</i>
[szerencse]	[halál]
	<i>Szenvedni megtanultam, de félni soha</i>
[tudok szenvedni]	[nem tudok félni]
	<i>Menni vagy meghalni</i>
[menni]	[meghalni, nem menni]
	<i>Megtanultam szeretni és gyűlölni</i>
[tudok szeretni]	[tudok gyűlölni, nem szeretni]

5. A tetovált szöveg olykor csak egy jelzés, amelynek megfejtéséhez az illető szubkultúra ismerete szükséges. A betűszók, rövidítések csak a beavatottak számára jelentenek információt. A nyolcvanas években gyűjtött tetoválások között a következő betűszókat sikerült megfejteni: *AFI* = Aszódi Fiúnevelő Intézet; *ÁG* = Állami gondozott; *ESZGY* = elvált szülők gyermeke; *GYIVI* = Gyerme- és Ifjúságvédelmi Intézet (hiv.); *HUD* = Hajrá Újpesti Dózsa; *ISH, ISAH* = Isten, segítsd a hippiket!; *KMK* = közveszélyes munkakerülő; *MTH* = Munkaerő Tartalék Hivatal; *NAAÁÉ* = Nem akarok atomfegyverek árnyékában élni!; *SZTK* = szeretlek; *VCS* = A világ csavargója, vagy: A világ csövese; *VCSE* = Világ csavargói (csövesei) egyesüljtek!; *VHE* = Világ huligánjai egyesüljtek!

6. Tetoválászsöveg az egész bőrfelületen, minden testtájon elképzelhető. A testrészek szerinti megoszlásban a tetoválások következő típusairól beszélhetünk: fül-, arc-, nyak-, kar-, váll-, hónalj-, mell-, hát-, has-, genitália-, far-, lábtetoválás.

A tetoválások csoportosítására szinte minden tanulmányíró külön kategóriákat állított föl. A leggyakoribbak: ornamentikus, szimbolikus, foglalkozást jelölő, vallási, nemzeti, politikai, szerelmi, erotikus, színházvarieté-cirkusz világa, romantikus, szentimentális, egzotikus, katonai, anti-szociális, obszcén, jelenkori ideálok, közlések, galeri jegyek stb. A tetovált feliratok – magyar anyag alapján – a következő főbb csoportokat képezik: 1. Testfunkciós szövegek: *Fizikai munkát nem vállalom* (háton, lábon); *Éhes pocak*; *Szomjas, éhes* (hason). – 2. Kapcsolatra utaló, megszólításos szövegek: *Helló lányok!*; *Titok a neved, Suha János*. – 3. Emléktetoválások: *Emlék péntek estéről 1964. II. 16. 17.*; *Emlékül Gusztitól*. – 4. Névtetoválások: *Rio de Aszód, Grand Hotel 200.*; *Johnny, Bob, Lord ...* – 5. Számtetoválások. – 6. Vallási, hiedelem háttérű tetoválások: *Jézus él*; *Isten segíts! IHS*. –

7. Szerelmi, erotikus, obszcén szövegek: *Júlia, te édes, tiéd vagyok, imádlak, szeretlek.* — 8. Csoporthoz tartozást kifejezők (hazafias, politikai, sport, katonaság, börtönélet): *Jobb kezemmel védem a hazám | ballal ölelem a babám.; Amíg élek, harcolok a hazáért, Hurrá!* — 9. A kultúrák közötti kommunikáció (folklor, tömegkultúra, irodalom) szövegei: *Piros rózsa, kék nefelejcs | Engem Bözsi el ne felejtis; Az élet kártyajáték, a sors mostoha | Küzdeni megtanít, de feledni soha.*

Szöveges tetoválások a test minden tájékán előfordulhatnak, de szövegek készítésére leginkább a nagyobb egyenes bőrfelületek (pl. végtagok, mell, hát) alkalmasak. A szöveges tetoválások szinte kivétel nélkül nyomtatott nagybetűkkel születnek. Szövegterjedelmük az egy betűtől (pl. *E*), monogramtól (*K. E.*) a többszörösen összetett mondatig terjedhet.

Az elemezhetőség kedvéért érdemes néhány újabb szövegtani terminust bevezetni. Az egy testre vonatkozó összes tetoválást nevezhetjük *testszövegeknek*. Ez egymással laza szintaktikai, de szorosabb szemantikai kapcsolatban levő testmondatokból áll. A testmondatok többsége tömörsége és kerekése folytán tekinthető *mondatyszövegek* is. Mivel jelen írásom többi részében elsősorban egymástól elválasztott, környezetükből kiemelt testmondatokkal foglalkozom, az alábbiakban bemutatok egy teljes testszöveget: *F e j: ponttetoválás a fülön. N y a k: Itt vágd le! M e l l: Miledi + női fej, piramis, pálmafa. H a s: női fej, két cowboy, Éhes. L á b: USA, AIR FORCES — The Beatles — rózsa, női alak cigarettával, női fej nyaklánccal, földgömb, zászló, ötágú csillag, felette: US, alatta ARMY. Halálfej, törött kormánykerék, álló női alak bikiniben, Melinda, Eddy + női fej. K a r o k: turbános női fej, Nellie, Ines, Miranda, Chicago, 11. th. July 60, pálmafa, erőd, Orán, szív nyállal átszúrva, Prága, Éva I'love you, kígyó, F. R. you are My darling, Bella, Forward, Winnetou (1935).*

Ez a testszöveg sok nevet és viszonylag kevés testmondatot tartalmaz. Jellemzi az angol kifejezések túlsúlya és a mondatok rövidege.

A szövegek, feliratok fontos jellemzője a rajzokra, ábrákra való utalás. Ilyen esetekben a szöveg szorosan kapcsolódik egy ábrához, szimbólumhoz, amely nélküle talán nem is lenne érthető. Az ilyen átmeneti jelenségeket nevezhetjük *ábraszövegeknek*, *ábratexteknek*. Hogy ez mennyire nem csak szemantikai kérdés, jól jelzi a következő tetoválás: *CSODA* (felirat) + szarvas (ábra) (1933). Ebben az esetben a felirat szintaktikai kapcsolatba lép egy ábrával, így közösen alkotnak egy összetett szót, amely nincs leírva, csak kimondva létezik: *csodaszarvas*. Kicsit emlékeztet ez a módszer az olvasni tanuló kisgyermek számára írt szövegekre, amelyekben az egyes nehezebb szavakat kis rajzocskákkal pótolják! Egymás jelentésének kifejezésére szintaktikai kapcsolatba lépnek a következő szövegek és ábrák is: *Soha többé* + [megbilincselte kéz]; *Ez lett a vesztém* + [női fej, üveg]; *Ez tesz a sírba* + [italosüveg]; *Ha talál, véged* + [pisztoly]; *Mennyek kulcsa* + [pisztoly]; *Énrám vár* + [akasztófa]; *Ide jútok* + [akasztófa]; *Őt nem kapták el* + [szellem]; *Rögtön jövök* + [halálfej cilindrerben, pipával]; *Így még nem jártam* + [koporsó]; *Utállak* + [bilincs]. Csak nagyon ritka esetben fordul elő olyan könnyítés ábra, szimbólum jelentésének megmagyarázására, mint például a következő esetben: *A rózsa azt jelenti, hű vagyok* + [rózsa] (1942).

7. A kutatókat természetesen az is izgatja, hogy milyen az egyes szövegek gyakorisága. Erre vonatkozóan jószerivel még csak egyetlen adat-

közlés áll rendelkezésünkre. Azt már több kutató is vizsgálta, hogy a népesség vagy bizonyos csoport hány százaléka tetovált. HUSZÁR GYÖRGY 1932-ben a szegedi Csillag börtön 400 lakója közül 50 olyan férfit talált, akinek átlagosan két tetoválása volt (Népünk és Nyelvünk IV, 199). BOÉR ILDIKÓ és VIDA MARGIT 1976-ban a tetoválás egészségügyi vonatkozásait kutatta. Egy általános gimnázium 542 tanulója közül senki sem volt tetovált, egy iparitanulói-intézet 316 fiúnövendéke között 29-et találtak (9,18%); a vizsgált fiúnevelő otthonban 132 fiú közül már 67-nek (48,25%) volt tetoválása. S hasonló arányt tapasztaltak egy lánynevelő intézetben is (Orvosi Hetilap CXVII, 2001–10). KOVÁCS ÁKOS véleménye szerint ma Magyarországon a tetováltak száma 200–500 ezer között mozog (i. m. 18).

Ugyancsak KOVÁCS ÁKOS próbálta kimutatni, hogy a munkacsoport által vizsgált „nyilvántartottak”, valamint sorozáson megjelent 18 éves férfiak között milyen típusú szövegek ismétlődnek a leggyakrabban: Nyilvántartásban szereplők: női név (bece-, gúnynév); férfi név (bece-, gúnynév); évszám (19..); *Anyám*; *Szeretlek*...; monogram; *Úss*; *Apám*; *Bűn*, *bűnös*; helységnév. — Sorozáson megjelentek: női név (bece-, gúnynév); férfinév (bece-, gúnynév); monogram; *Anyám*; idegen nyelvű szöveg (szlogenek, popegyüttesnevek stb.); *évszám* (19..); *Úss*; *Apám*; *Bűnös*; helységnév.

A szöveges feliratok gyakoriságában a két vizsgált csoport között lényeges eltérést nem találunk. Ez azt is jelzi, hogy a tetovált szövegek előfordulási gyakoriságában ezek a formulák, típusok vezetnek országszerte csoporttól, rétegtől és nemtől függetlenül.

8. A fentiekben megkíséreltem a magyarországi szöveges tetoválások főbb jellemzőinek bemutatását. Gyűjtésemet a Belügyminisztérium Nyilvántartási Osztályának segítségével végeztem. Több tízezer elítélt kartonját néztem végig, s kijegyztettem a tetoválásszövegeket. Tallózó adatgyűjtést folytattam vidéki útjaimon, s részt vettem a kalocsei fiúnevelő intézetben végzett kutatáson is. Szeretném hinni, hogy az első magyarországi tetováláskutatás eredményei nem vesznek kárba, s a nyolcvanas években végzett sokoldalú vizsgálatunk eredményei a jövőben is hasznosíthatók lesznek. Mindenesetre remélhető, hogy fáradozásunk egy leendő magyarországi lokális tetoválásmonográfia számára fontos adalék lesz, s minden bizonnyal a szociális beállítottságú nyelvészet számára is szolgált fontos tanulságokkal.

9. Mutatvány a magyarországi tetovált szövegekről. — Az alább közölt tetoválásszövegek helyesírásán — ahol kellett — javítottam a jobb érthetőség kedvéért. A feliratokban a vesszőket és más írásjeleket kivettem. Ezek a bőrön csak a legritkább esetben vannak meg. Zárójelben található a tetovált születési éve, utána a tetoválás pontos helyének betűjele. Rövidítések: BK = bal kar, JK = jobb kar, BL = bal láb, JL = jobb láb, M = mell, H = hát, V = váll(ak), N = nő.

1. *Ábrándozz, gyakorolj könyörületet* (1952 H), 2. *Ádám, szeretlek. Férjem repülő. Jó leszállást!* (1937 BK/N), 3. *A föld ura (+ vámpírfej)* (1956 M), 4. *A halál érted is eljön* (1953 H), 5. *Akasztofán végeztem* (1951 M), 6. *Akkor juss eszembe, mikor pohár van kezembe* (1954 M), 7. *A lejtőn nem lehet megállni* (1948 BK/N), 8. *Allítsátok meg a földet, le akarok szállni róla. Gondold meg fiú, hisz mikor indul egy új világ?* (1951 BL), 9. *Állj fel!* (1954 Has), 10. *Alvilág csavar-*

gója (1948 H), 11. *A mama betörője* (1959 JL), 12. *A nevem imába lehet foglalni* (1956 Has), 13. *A nők tesznek a sirba* (1945 JK), 14. *Anyám, a családban kell egy rossz* (1954 BK/N), 15. *Anyám, vesszenek a szüzek* (1955 JK), 16. *Apám és anyám szívembe zárlak* (1944 M), 17. *A pénz boldogít* (1956 JK), 18. *A szerelem öl, butít, nyomorba dönt. Egy lány csavargója lettem* (1953 JL), 19. *Asszony miatt bűnhődöm* (1944 V), 20. *Atomsorompó* (1959 BK), 21. *Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein und das heisst Erika* (1943 BL), 22. *Az élet játék, de játszani tudni kell vele* (1960 H), 23. *Az ember a földön csak vendég* (1956 H), 24. *Az erő nem hatalom* (1951 BK), 25. *Az évek múlnak, de boldogság sehol* (1952 M), 26. *Az inség nálam nagyon* (1955 JK), 27. *Azt csinálsz velem, amit akarsz* (1949 JK), 28. *Balszerencse* (1954 JK), 29. *Becsapott az élet*, 1962 (1942 BK), 30. *Béke* (1940 M), 31. *Békét* (1960 M), 32. *Betörő is voltam, csak még rablógyilkos nem* (1947 JK), 33. *Bika* (1958 JK), 34. *Birtam Lacit* (1947 JK/N), 35. *Bizom benned* (1955 JL), 36. *Boldog légy, míg élsz, anyám* (1951 JK), 37. *Boldogságért bilincsel fizettem* (1953 JL), 38. *Bor, sör, pálinka, szex* (1958 M), 39. *Box* (1964 JK), 40. *Börtönben fiad, sirjál, anyám* (1948 BK), 41. *Bús, szomorú az élet, hogy mikor láttak, a jó isten tudja* (1950 JK), 42. *Bűnért bűnhődni kell* (1955 BL), 43. *Bűn és börtön* (1948 BL), 44. *Bűn nélkül szenvedek* (1953 JK), 45. *Büntess és bűnhődj!* (1966 JK), 46. *Bütyi szenvedek, mert szeretlek*, 1975 (1954 BK/N), 47. *Csak azt ne mondd, hogy hüűs a börtön, éjjel rács van a csillagokon* (1953 H), 48. *Csalódás az élet* (1959 JK), 49. *Csillagok ég az otthon, Mazsi* (1956 JK), 50. *Csövesnek születtem* (1956 M/N), 51. *Csupa romantika az életem* (1950 H), 52. *Dávid, ne félj (+ indiánfej)* (1956 M), 53. *Drága férjem, Pista, csakis a tiéd leszek* (1921 JK/N), 54. *Drágán fizettem* (1941 BK), 55. *Édesanyám jósága örökké élni fog előttem* (1923 BK), 56. *Édesanyám szavára nem hullgattam* (1944 JK), 57. *Egy kézzel nem lehet taposolni* (1950 JL), 58. *Egy nő volt az életem megrontója* (1952 H), 59. *Élni — és élni hagyni* (1944 JK), 60. *Ember, ha félsz, nem élsz* (1952 H), 61. *Én csak baszni szeretem a pinát, ebbe füljak bele* (1947 BL), 62. *Engem nem szeret más, csak a halál* (1954 H), 63. *Én úgy szeretnék részes lenni* (1928 M), 64. *Én vagyok a Dunapart Napóleonja* (1953 JK), 65. *Érted züllök*, 1961 (1941 JK), 66. *Esküszöm* (1955 M), 67. *Fáj a szívem, jaj meghalok* (1944 JK), 68. *Fáj az emlékezés* (1940 BK), 69. *Faluváros* (1942 JK), 70. *Fáni szeress, hogy szeretve légy* (1944 BK/N), 71. *Fattyú* (1957 JL), 72. *Fehér galamb nem szereti úgy a párját, mint én téged* (1936 BK), 73. *Felettem kék az ég* (1936 BK), 74. *Fizetni kell mindenért* (1954 JK), 75. *Fogadd el a szívemet, a szív csak a tiéd* (1932 JK), 76. *Free* (1954 H), 77. *Fuss, ha lopsz* (1961 JL), 78. *Gold boy* (1947 M), 79. *Gypsy boys little bogs* (1954 BL), 80. *Gyászba borult felettem az ég is* (1940 H), 81. *Ha csalódnai akarsz, kövess* (1960 H), 82. *Ha megcsalsz, meghalsz* (1943 M), 83. *Ha meghalok, ne kérdezd, hogy mitől hideg a lábam* (1958 H), 84. *Ha meghalok, nem élem túl* (1959 JK), 85. *Halál rátok, hűtlen asszonyok* (1951 H), 86. *Háremből ki a nagyvilágba* (1955 JK/N), 87. *Hazám földjén száműzött vagyok* (1943 Has), 88. *Hideg vér* (1954 JK), 89. *Higgy, remélj, szeress* (1928 BK), 90. *Hol a boldogság?* (1950 JK), 91. *Huligánok egyesüljete* (1944 H), 92. *Hűsz év sitt Mariért, mert bűn az élet* (1959 JK), 93. *Hű leszek hozzád Katókáam halálodig* (1944 M), 94. *Hűtlenségem vitt a sirba* (1948 M), 95. *Igyál sört, ne dolgozzál* (1953 Has), 96. *Így lángol a szívem érted* (1931 BK), 97. *Inség nálam nagyon* (1958 JK), 98. *In vino veritas* (1955 M), 99. *Isten velem, ki ellenem?* (1947 M), 100. *Izom* (1955 BK), 101. *Játék az élet, de játszani tudni kell, cica* (1956 Has), 102. *Jó bor, jó egészség* (1944 BK), 103. *Jobb állva meghalni, mint térdén állva élni* (1950 JK), 104. *Juli, ha kimegyek,*

jól lakok nálad nápolyival (1950 H), 105. *Jutka, szeretlek. Te minél jobbangyűlölsz, én annál jobban szeretlek* (1951 JK), 106. *Kakas, kakas* (1954 BK/N), 107. *Kaland az élet, nem vóvíz* (1958 M), 108. *Kedvelem a budapesti Vidám Parkot, Tibi* 1966 (1949 BK), 109. *Kegyelmet nem kérek, de nem is adok* (1946 Has), 110. *Keserű karácsonyom volt* (1935 JK), 111. *Kishitűség a szüzesség* (1955 H), 112. *Kisfiam, szeresd a nagymamát, mert féltő gonddal csak ő vigyáz tereád* (1939 Has), 113. *Kockán forog az életem (+ dobókocka)* (1958 JL), 114. *Kurvák egyesüljetek!* (1960 JK), 115. *Lamor wechio (vechio!) non faruggine* (1949 M), 116. *Le a szűzekkel!* (1955 BL), 117. *Legyél szép, hű, perverz, okos* (1954 Has), 118. *Magányos élet veszélybe dönt* (1941 Has), 119. *Mari, ha csalódní akarsz, bízz az emberekben* (1959 JK), 120. *Megölni meg tudtok, de megtörni nem* (1951 H), 121. *Megtanultam ölni, de szenvedni nem* (1953 H), 122. *Míg élek, emlékek* (1955 JK), 123. *Mindenem a szabadság* (1934 BK), 124. *Mindenki egyért, egy mindenkiért* (1951 M), 125. *Mindenkit elfelednek egyszer. Úgy fáj az emlékezés* (1943 H), 126. *Mindent el lehet feledni, csak az anyai szeretetet soha* (1933 M), 127. *No én megyek, várjál én is* (1960 JL), 128. *Néhány kusza sor elsárgult lapokon, ez jelzi, miért ül halál az arcokon* (1952 H), 129. *Nehéz a rabélet, meggyötri testemet* (1959 H), 130. *Nem azért születtem, hogy éljek, hanem azért, hogy az ördögöt felidézsem* (1956 H), 131. *Nem az idő múlik, mi változunk* (1940 BK), 132. *Nem élek ötszáz évig* (1955 M), 133. *Nem éltem egy boldog percet 23 évig* (1942 BK), 134. *Nem félek* (1953 Has), 135. *Nem lehet, hogy szeresselek* (1945 JL), 136. *Nem tudtok megtörni* (1940 M), 137. *Ne ölelj, míg nem szeretsz* (1951 M), 138. *Nincs irgalom bosszú nélkül* (1939 H), 139. *No-no never fort est fortuna adjuvat* (1943 BK), 140. *Non veritas* (1953 JK), 141. *Nő a férfi megrontója* (1953 BL), 142. *Nőkhöz vagyok bilincselve* (1956 JK), 143. *Oderint dum metoant* (1951 H), 144. *Odi et amo* (1954 H), 145. *Odi et nihil humanum* (1953 M), 146. *Omnia vincit amor* (1952 M), 147. *One-way* (1958 JK), 148. *Ott élek én, ahol kék az ég* (1957 JK), 149. *Ölelem a babámat* (1935 BK), 150. *Ölj meg, csak csókolj* (1951 JK), 151. *Ördög légy, 1961* (1943 BL), 152. *Örökké élsz bennem* (1953 JK), 153. *Örök vadászmezők* (1952 H), 154. *Pipacs, a karodat szeretem* (1938 JK/N), 155. *Rács mögött az élet lassan múlik* (1954 H), 156. *Reszkess járd* (1948 BK), 157. *Rosalia tu seimama mia vita* (1959 H), 158. *Rossz vagyok és az is maradok* (1953 JK), 159. *Seans the life* (1947 JK), 160. *Semmiféle fizikai munkát nem vállalok* (1952 JK), 161. *Senki sem tökéletes* (1955 M), 162. *Sérthetetlen marad a remény* (1956 JK), 163. *Sic fata volunt* (1948 H), 164. *Siralomvölgy az élet* (1950 BK), 165. *Süss rám (+ pálmafa, nap)* (1950 M), 166. *Szabadság, szerelem, örökké feledhetetlen* (1952 JK), 167. *Szeress, remélj, szenvedj* (1955 H), 168. *Széplábi Mária* (1929 JK), 169. *Szeress vagy utálj* (1949 BK), 170. *Szeretkezz és ne háborúzz!* (1957 JK), 171. *Szeretni csak egyet lehet* (1933 BK), 172. *Szívem fáj, nem bírom a szenvedést, árva szívem reszket* (1931 BK), 173. *Szív küldi . . .* (1941 M), 174. *Szüzesség luxus* (1952 BL), 175. *Szüzesség nem luxus* (1955 H), 176. *Taposd szét a gyűlöletet* (1957 BL), 177. *The underworld Boy* (1947 JK), 178. *Tied lesz az utazás az álmvilágba* (1939 Has), 179. *Utállok járdra menni* (1946 M), 180. *Utólerlek* (1951 JK), 181. *Üldöz a sors, és nincs egy szabad percem* (1950 BL/N), 182. *Üsd, vágd, nem apád* (1955 JK), 183. *Üss* (1952 JK), 184. *Ütött az órad* (1957 H), 185. *Vae victis* (1951 JK), 186. *Vagabund mondo* (1949 H), 187. *Valaki kell nekem is* (1944 BK), 188. *Valaki vár, ha hazamész* (1959 BK), 189. *Van, aki vár (+ hóhér)* (1940 Has), 190. *Velem nem kötekedj* (1941 BK), 191. *Veni, vidi, vici* (1954 M), 192. *Vérdíj Árpi fejére (+ kalapos női alak hirdetés olvas)* (1944 Has), 193. *Vért vérért* (1950 JK), 194. *Vesztesnek*

születtem (1951 BK/N), 195. *Világ huligánjai egyesüljetek* (1949 BK), 196. *Viszem a szerelem kulcsát* (1945 M), 197. *Viva de (la) legio d'amour* (1949 BK); 198. *World hobo* (1954 H), 199. *Zöldszemű szörny* (+ félmeztelen női alak) (1938 BK), 200. *Zsuzsa, légy hű mindhalálíg* (1957 JK).

BALÁZS GÉZA